

Înalta Curte de Casație și Justiție

COMPLETUL COMPETENT SĂ JUDECE RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII

Decizie nr. 9/2016 din 16/05/2016

Dosar nr. 5/2016

Iulia Cristina Tarcea - vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Lavinia Curelea - președintele Secției I civile
Roxana Popa - președintele delegat al Secției a II-a civile
Ionel Barbă - președintele Secției de contencios administrativ și fiscal
Mirela Sorina Popescu - președintele Secției penale
Simona Lala Cristescu - judecător la Secția I civilă
Alina Sorinela Macavei - judecător la Secția I civilă
Mirela Vișan - judecător la Secția I civilă
Cristina Petronela Văleanu - judecător la Secția I civilă
Lavinia Dascălu - judecător la Secția I civilă
Laura Mihaela Ivanovici - judecător la Secția I civilă
Mărioara Isailă - judecător la Secția a II-a civilă
Nela Petrișor - judecător la Secția a II-a civilă
Marian Budă - judecător la Secția a II-a civilă
Minodora Condoiu - judecător la Secția a II-a civilă
Carmen Trănica Teau - judecător la Secția a II-a civilă
Ruxandra Monica Duță - judecător la Secția a II-a civilă
Gabriela Elena Bogasiu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Viorica Trestianu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Iuliana Rîciu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Simona Camelia Marcu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Liliana Vișan - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Doina Duican - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Mariana Ghena - judecător la Secția penală
Rodica Cosma - judecător la Secția penală

Completul competent să judece recursul în interesul legii este legal constituit în conformitate cu dispozițiile art. 516 alin. (2) din Codul de procedură civilă raportat la art. 27² alin. (2) lit. c) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Ședința este prezidată de doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Din partea Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța se prezintă domnul judecător Stănescu Sas Mihail.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna Antonia Constantin, procuror șef adjunct al Secției judiciare.

La ședința de judecată participă doamna magistrat-asistent Ileana Peligrad, desemnat pentru această cauză în conformitate cu dispozițiile art. 27³ din Regulamentul pentru organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii a luat în examinare recursul în interesul legii formulat de către Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța cu privire la încadrarea în grupa I și a II-a de muncă a activității desfășurate anterior datei de 1 aprilie 2001.

Magistratul-asistent învederează legala constituire a completului competent să judece recursul în interesul legii, precum și faptul că, la dosarul cauzei, au fost depuse raportul întocmit de judecătorii-raportori Simona Lala Cristescu, Carmen Trănica Teau și Liliana Vișan, punct de vedere formulat de Ministerul Public cu privire la problemele de drept ce

fac obiectul prezentului recurs în interesul legii și supliment la raportul întocmit de judecătorii-raportori.

După prezentarea referatului cauzei, președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, a acordat cuvântul domnului judecător Stănescu Sas Mihail din partea Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța.

Reprezentantul Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța, în temeiul art. 517 din Codul de procedură civilă, a solicitat admiterea recursului în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și pronunțarea unei hotărâri prin care să se asigure interpretarea și aplicarea unitară a legii, învederând existența unei jurisprudențe neunitare cu privire la problemele de drept ce fac obiectul prezentului recurs în interesul legii.

Președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, a acordat cuvântul reprezentantului procurorului general, doamna Antonia Constantin, procuror șef adjunct al Secției judiciare din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Reprezentantul Ministerului Public a solicitat admiterea recursului în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și pronunțarea unei hotărâri prin care să se asigure interpretarea și aplicarea unitară a legii în problemele de drept sesizate, apreciind că sunt admisibile acțiunile în vederea reconstituirii vechimii în muncă sub aspectul încadrării muncii prestate în grupele I sau II de muncă în perioada 18 martie 1969-1 aprilie 2001.

Președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, constatând că nu mai sunt alte completări, chestiuni de invocat sau întrebări de formulat din partea membrilor completului, a declarat dezbaterile închise, iar completul de judecată a rămas în pronunțare asupra recursului în interesul legii.

ÎNALTA CURTE

deliberând asupra recursului în interesul legii, a constatat următoarele:

I. Problema de drept ce a generat practica neunitară

1. Prin memoriul de recurs în interesul legii au fost indicate următoarele probleme de drept ca fiind soluționate diferit de instanțele judecătorești:

"1.1. Interpretarea și aplicarea dispozițiilor pct. 6-8 și 12 din Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990 referitor la posibilitatea analizării și constatării pe cale judiciară, ulterior abrogării acestui act normativ, a încadrării muncii prestate în grupele I sau II de muncă, în perioada 18 martie 1969-01 aprilie 2001, în cadrul unui litigiu cu fostul angajator, care nu a procedat el însuși la încadrarea activității reclamantului în grupa de muncă indicată de acesta, deși acea activitate era prevăzută în anexa 1, respectiv 2 la ordin, precum și posibilitatea instanței de a obliga angajatorul la recunoașterea retroactivă a acestei încadrări.

1.2. În cazul răspunsului afirmativ la prima chestiune, interpretarea și aplicarea art. 255 și art. 330 Cod procedură civilă, respectiv art. 167 și art. 201 Cod procedură civilă din 1865 raportat la art. 103 alin. 2 din Legea nr. 263/2010 și art. 76 din Normele de aplicare a prevederilor Legii nr. 263/2010, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 257/2011 și art. 1 alin. 1 din Decretul nr. 92/1976, precum și la pct. 15 din Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990 referitor la admisibilitatea probei cu expertiză tehnică în domeniul protecției muncii pentru dovedirea condițiilor concrete de muncă, inclusiv a procentului de timp lucrat în împrejurări care justifică încadrarea activității în grupele I și a II-a de muncă.

1.3. În cazul răspunsului afirmativ la primele două chestiuni, modul de interpretare a art. 272 din Codul muncii, republicat, cu privire la sarcina probei în ceea ce privește dovedirea condițiilor de muncă efective și procentul din timpul de lucru în care acestea s-au manifestat, în cazul în care prin expertiza tehnică în domeniul protecției muncii efectuată în cauză nu a fost posibilă examinarea nemijlocită a condițiilor de muncă existente în trecut, iar părțile nu au prezentat înscrisuri privind determinările de noxe efectuate la vremea respectivă.

1.4. Interpretarea și aplicarea pct. 3 din Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990 referitor la posibilitatea încadrării în grupa I sau II de muncă a activității desfășurate de un reclamant prin asimilarea situației acestuia, din perspectiva activității desfășurate, dar care nu este indicată în anexa 1 sau 2 la ordin, cu cea a salariaților care au desfășurat activități în condiții de muncă similare în cadrul altor angajatori și a căror activitate era prevăzută ca

fiind încadrată în grupa I sau II de muncă potrivit anexelor 1 și 2 la Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990."

II. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție

2. Înalta Curte de Casație și Justiție a fost învestită prin Hotărârea nr. 5 din 16 februarie 2016 a Colegiului de conducere al Curții de Apel Constanța, memoriu înregistrat la Înalta Curte de Casație și Justiție cu nr. 167 din 23 februarie 2016, legitimarea procesuală a titularului sesizării fiind expres prevăzută de art. 514 din Codul de procedură civilă.

III. Normele de drept intern relevante care formează obiectul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la pronunțarea unui recurs în interesul legii

3. Ordinul Ministrului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990 pentru precizarea locurilor de muncă, activităților și categoriilor profesionale cu condiții deosebite care se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării, act normativ abrogat la 1 aprilie 2001, prin art. 198 din Legea nr. 19/2000: pct. 6. Nominalizarea persoanelor care se încadrează în grupele I și II de muncă se face de către conducerea unităților împreună cu sindicatele libere din unități, ținându-se seama de condițiile deosebite de muncă concrete în care își desfășoară activitatea persoanele respective (nivelul noxelor existente, condiții nefavorabile de microclimat, suprasolicitare fizică sau nervoasă, risc deosebit de explozie, iradiere sau infectare etc.) : pct. 7 Încadrarea în grupele I și II de muncă se face proporțional cu timpul efectiv lucrat la locurile de muncă incluse în aceste grupe, cu condiția ca, pentru grupa I, personalul să lucreze în aceste locuri cel puțin 50%, iar pentru grupa II, cel puțin 70% din programul de lucru (...); pct. 8. Perioada de timp în care o persoană are sarcina să lucreze integral sau o parte din programul de muncă în astfel de locuri se stabilește prin dispoziția conducerii unității sau prin prevederile legale care reglementează atribuțiile de serviciu ce revin fiecărei persoane în raport cu funcția îndeplinită (...); pct. 12. Încadrarea în grupele I și II de muncă privind perioada anterioară datei de 18.03.1969 se face cu respectarea prevederilor Instrucțiunilor nr. 1.040/1967 de aplicare a Legii nr. 27/1966 prin care au fost preluate tabelele 1 și 2, anexe la Regulamentul de aplicare a Decretului nr. 292/1959, care cuprind meseriile și funcțiile prevăzute în grupele I și II de muncă: pct. 15. Dovedirea perioadelor de activitate desfășurate în locurile de muncă și activitățile ce se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării se face pe baza înregistrării acestora în carnetul de muncă conform metodologiei de completare a acestuia stabilite de Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale. Totodată, ținând seama de prevederile art. 2 și 3 din Decretul- lege nr. 68/1990, unitățile au obligația să analizeze și să precizeze, în termen de 30 de zile de la data aprobării prezentului ordin, pe baza documentelor existente în unitate, situația încadrării personalului în grupele I și II de muncă începând cu 18.03.1969 și până în prezent.

Art. 255 alin. (1) din Codul de procedură civilă - "Admisibilitatea probelor": "Probele trebuie să fie admisibile potrivit legii și să ducă la soluționarea procesului."

Art. 330 alin. (1) din Codul de procedură civilă - "Încuviințarea expertizei": "Când, pentru lămurirea unor împrejurări de fapt, instanța consideră necesar să cunoască părerea unor specialiști, va numi, la cererea părților ori din oficiu, unul sau 3 experți. [...]"

Art. 103 alin. (2) din Legea nr. 263/2010: "Cererea de pensionare, împreună cu actele prin care se dovedește îndeplinirea condițiilor prevăzute de prezenta lege, se depune, începând cu data îndeplinirii acestor condiții, la casa teritorială de pensii competentă, în a cărei rază domiciliază persoana. [...]"

Art. 76 alin. (1) lit. a) din Normele de aplicare a prevederilor Legii nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 257/2011: "Actele la care se face referire la art. 103 alin. (2) din lege sunt, după caz: a) pentru pensia pentru limită de vârstă, anticipată și anticipată parțială:... carnetul de muncă (original și copie);... alte acte prevăzute de lege privind vechimea în muncă sau vechimea în serviciu realizată;... adeverința privind condițiile de muncă deosebite, speciale și/sau alte condiții (original);... alte acte întocmite potrivit prevederilor legale prin care se dovedesc elemente necesare stabilirii drepturilor de pensie;"

Art. 272 din Codul muncii, republicat, conform căruia "Sarcina probei în conflictele de muncă revine angajatorului, acesta fiind obligat să depună dovezile în apărarea sa până la prima zi de înfățișare".

IV. Orientările jurisprudențiale divergente

A. În ceea ce privește obiectul sesizării

4. Situația premisă are în vedere, într-o primă ipoteză, cererile formulate în contradictoriu cu angajatorul sau fostul angajator, prin care se solicită instanței să încadreze activitatea prestată de salariatul reclamant în perioada 18 martie

1969- 1 aprilie 2001 în grupa I sau a II-a de muncă, în condițiile în care activitatea respectivă era prevăzută în anexa 1 sau 2 la Ordinul nr. 50/1990, însă angajatorul, indiferent de motiv, nu a dat curs prevederilor actului normativ anterior menționat (problema de drept sesizată la pct. 1).

5. Într-o altă ipoteză, salariatul solicită să se constate, prin asimilare, că a prestat activitate în grupa I sau a II-a de muncă, considerând că, deși nu era indicată în anexa 1 sau 2 la Ordinul nr. 50/1990, activitatea sa s-a desfășurat în aceleași condiții cu activitatea încadrată în grupa I sau a II-a de muncă a altor angajați (problema de drept sesizată la pct. 4).

6. Nu se are în vedere ipoteza în care se solicită doar obligarea angajatorului să elibereze o adeverință prin care să ateste că a procedat în trecut la o astfel de încadrare în grupa I sau a II-a de muncă și nici situația în care salariatul contestă încadrarea pe care angajatorul, respectând dispozițiile Ordinului nr. 50/1990, a efectuat-o, ci numai situația în care acesta nu a procedat la o astfel de încadrare în unitate.

7. În cazul în care se reține că instanța are posibilitatea legală de a proceda la o astfel de constatare, este pus în discuție probatoriul necesar a fi administrat (care, de la caz la caz, poate releva încadrarea sau nu în grupa de muncă solicitată) și cui îi revine sarcina probei, având în vedere dispozițiile speciale ale art. 272 din Codul muncii, republicat (problemele sesizate la pct. 2 și 3). Se precizează în sesizare că aspectele supuse analizei vizează admisibilitatea și utilitatea expertizei tehnice în specialitatea protecția muncii și modul de aplicare a regulii sarcinii probei, în dovedirea condițiilor deosebite de muncă prevăzute de Ordinul nr. 50/1990 pentru încadrarea efectivă în grupele superioare de muncă (determinări de noxe, condiții microclimat, suprasolicitare fizică sau nervoasă, expunere la radiații, risc de infectare etc.) în contextul în care, față de perioada îndelungată de timp scursă de la acel moment, nu mai este posibilă examinarea nemijlocită a condițiilor de muncă existente în trecut sau stabilirea timpului efectiv lucrat în condițiile de muncă respective, iar existența unor înscrisuri privind determinările de noxe efectuate la vremea respectivă, dacă s-au efectuat, ar putea fi dovedită, în principiu, doar de angajator.

B. În ceea ce privește orientările jurisprudențiale, pentru fiecare problemă de drept în parte, acestea s-au conturat după cum urmează:

8. Referitor la posibilitatea analizării și constatării pe cale judiciară, ulterior abrogării dispozițiilor pct. 6-8 și 12 din Ordinul nr. 50/1990, a încadrării muncii prestate în grupele I sau a II-a de muncă, în perioada 18 martie 1969-1 aprilie 2001, s-au exprimat următoarele opinii:

8.1. Într-o primă orientare jurisprudențială, s-au pronunțat soluții în sensul că încadrarea în grupa I sau a II-a de muncă nu mai poate fi făcută la momentul actual, după abrogarea Ordinului nr. 50/1990, întrucât nu mai există bază legală pentru o astfel de încadrare. S-a arătat că, în prezent, angajatorii nu au temei legal pentru a nominaliza noi persoane ori pentru a încadra activități desfășurate anterior datei de 1 aprilie 2001 în grupe superioare de muncă, ci doar pentru a atesta un fapt consumat anterior datei menționate, prin adeverințe eliberate conform Ordinului ministrului muncii, familiei și egalității de șanse nr. 590/2008 ori prin înscrisuri în carnetul de muncă, conform Decretului nr. 92/1976, numai în baza documentelor verificabile, aflate în evidențele acestora.

Totodată, s-a mai apreciat că, nefiind respectate procedurile prevăzute de Ordinul nr. 50/1990, nici instanța nu poate constata încadrarea unui salariat în grupa de muncă, întrucât nu se poate substitui angajatorului. S-a considerat că nominalizarea persoanelor care se încadrează în grupa de muncă are caracterul unui act de organizare internă a unității, prin comisia desemnată a analiza în concret condițiile de muncă pentru fiecare salariat, instanța nefiind competentă să facă încadrarea, care este o vocație, și nu un drept.

În plus, având în vedere că pentru angajații din grupele superioare de muncă angajatorul a fost obligat să achite cote de contribuții suplimentare, s-ar încălca și principiul contributivității, conform căruia fondurile de asigurări sociale se constituie pe baza contribuțiilor datorate de persoanele fizice și juridice participante la sistemul public, drepturile de asigurări sociale convenindu-se pe temeiul contribuțiilor de asigurări sociale plătite.

8.2. Într-o a doua orientare jurisprudențială, s-a considerat că încadrarea în grupa I sau a II-a de muncă poate fi făcută și la momentul actual, după abrogarea Ordinului nr. 50/1990, reținându-se, ca principal argument, că prin solicitarea recunoașterii grupelor de muncă salariații își valorifică un drept decurgând din prestarea muncii în anumite condiții, reacționând la pasivitatea angajatorului, care nu se poate prevala de propria neexecutare a obligației de a evalua condițiile concrete de la diversele locuri de muncă. Faptul că, după anul 1990, angajatorul și sindicatele nu s-au preocupat de identificarea și buna gestionare a riscurilor profesionale și îmbunătățirea condițiilor de lucru nu este, prin el însuși, de natură a exclude locurile de muncă de la încadrarea în grupa I, respectiv a II-a, de vreme ce reclamanții au desfășurat activități în astfel de locuri. Chestiunea, care a putut părea lipsită de un interes financiar bine conturat la

momentul adoptării Ordinului nr. 50/1990, a dobândit ulterior un atare interes, în condițiile în care încadrarea în grupe influențează, grație modificărilor legislative din ultimii ani, calculul pensiei, prin acordarea unui punctaj suplimentar aferent anilor lucrați în grupele de muncă.

S-a apreciat că nimic nu împiedică partea interesată să se adreseze instanței pentru a stabili, în raport cu dispozițiile legale incidente, probele administrate și condițiile concrete ale cauzei, dacă activitatea desfășurată de aceasta se încadrează într-o anumită grupă de muncă și, respectiv, în ce procent, astfel că simplul fapt că angajatorul nu a decis, prin acte interne de nominalizare, care sunt persoanele ce se încadrează în grupa superioară de muncă, astfel cum impun dispozițiile art. 6 din Ordinul nr. 50/1990, nu poate constitui un argument suficient pentru respingerea unei acțiuni.

9. Referitor la admisibilitatea probei cu expertiză tehnică în specialitatea protecția muncii pentru dovedirea condițiilor concrete de muncă, inclusiv a procentului de timp lucrat în împrejurări care justifică încadrarea activității în grupele I și a II-a de muncă, în interpretarea și aplicarea art. 255 și art. 330 din Codul de procedură civilă, respectiv art. 167 și art. 201 din Codul de procedură civilă din 1865, raportat la art. 103 alin. (2) din Legea nr. 263/2010 și art. 76 din Normele de aplicare a prevederilor Legii nr. 263/2010, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 257/2011, și art. 1 alin. 1 din Decretul nr. 92/1976, precum și la pct. 15 din Ordinul nr. 50/1990, s-au conturat următoarele opinii:

9.1. Într-o primă orientare jurisprudențială, s-au pronunțat soluții în sensul admisibilității probei cu expertiză tehnică, cu motivarea că administrarea acestei probe este esențială în determinarea, în concret, a condițiilor de muncă și a procentului, respectiv timpul efectiv de muncă, desfășurat în astfel de condiții. S-a mai susținut că expertiza de specialitate este o probă fundamentală și concludentă, dat fiind caracterul științific al acesteia, prin care se stabilește ruta profesională a salariaților care solicită încadrarea în grupe superioare de muncă, condițiile concrete în care și-au desfășurat activitatea și noxele la care au fost expuși, acestea fiind criteriile ce ar conduce la stabilirea încadrării.

9.2. Într-o a doua orientare jurisprudențială, s-au identificat soluții în sensul inadmisibilității probei cu expertiză tehnică în domeniul protecției muncii pentru dovedirea condițiilor concrete de muncă, inclusiv a procentului de timp lucrat în împrejurări care justifică încadrarea în grupele I și a II-a de muncă, în susținerea acestui punct de vedere argumentându-se că efectuarea unei expertize în prezent (s.n. la momentul soluționării cauzei) nu este în măsură să prezinte condițiile concrete de activitate desfășurată în perioada anterioară anului 2001, procedându-se doar la o descriere generală a condițiilor de lucru și a atribuțiilor din fișa postului.

10. Referitor la modul de interpretare a art. 272 din Codul muncii, republicat, cu privire la sarcina probei în ceea ce privește dovedirea condițiilor de muncă efective și procentul din timpul de lucru în care acestea s-au manifestat, în cazul în care prin expertiza tehnică în domeniul protecției muncii efectuată în cauză nu a fost posibilă examinarea nemijlocită a condițiilor de muncă existente în trecut, iar părțile nu au prezentat înscrisuri privind determinările de noxe efectuate la vremea respectivă, s-au exprimat următoarele opinii:

10.1. Într-o orientare jurisprudențială s-au pronunțat soluții în sensul neaplicării art. 272 din Codul muncii, republicat, în cadrul probațiunii condițiilor concrete de muncă, inclusiv a procentului de timp lucrat, argumentându-se că expertiza nu poate realiza o evaluare obiectivă a muncii prestate, în lipsa unor înscrisuri care să certifice încadrarea anterioară în grupele I și a II-a de muncă sau care să confirme proporția de timp lucrată în condiții specifice acestor grupe, astfel că reclamantii sunt cei obligați a dovedi condițiile concrete de desfășurare a activității, susceptibile a fi încadrate în dispozițiile Ordinului nr. 50/1990.

10.2. Într-o a doua orientare jurisprudențială s-au identificat soluții în sensul aplicării art. 272 din Codul muncii, republicat, în cadrul probațiunii condițiilor concrete de muncă, dacă raportul de expertiză a relevat că procentul de 100% se poate justifica în condițiile specifice în care reclamantii și-au desfășurat activitatea și nu a existat temei pentru a se considera că această activitate ar fi fost prestată doar parțial raportat la timpul de lucru, ținând cont și de împrejurarea că angajatorul nu a contestat situația de fapt prezentată de angajat.

11. Referitor la interpretarea și aplicarea pct. 3 din Ordinul nr. 50/1990 privind posibilitatea încadrării în grupa I sau a II-a de muncă a activității unui reclamant prin asimilarea situației acestuia, din perspectiva activității desfășurate, dar care nu este indicată în anexa 1 sau 2 la actul normativ anterior menționat, cu cea a salariaților care au desfășurat activități în condiții de muncă similare în cadrul altor angajatori și a căror activitate era prevăzută ca fiind încadrată în grupa I sau II de muncă potrivit anexelor 1 și 2 la Ordinul nr. 50/1990, s-au reținut următoarele opinii:

11.1. Într-o primă orientare, s-au identificat soluții în sensul că nu este posibilă asimilarea activităților încadrate în grupele I și a II-a de muncă la nivelul unei categorii de angajatori, chiar dacă prestarea acesteia la nivelul altei categorii de angajatori a avut loc în condiții de muncă similare, deoarece nu este posibilă o lărgire a sferei de aplicare a ordinului, reglementarea specială a grupelor de muncă fiind de strictă aplicare.

11.2. Într-o a doua orientare jurisprudențială s-au identificat soluții potrivit cărora este posibilă asimilarea activităților prevăzute ca putând fi încadrate în grupele I și a II-a de muncă la nivelul unei categorii de angajatori, când prestarea acesteia la nivelul altei categorii de angajatori a avut loc în condiții de muncă similare, apreciindu-se că enumerarea din anexele 1 și 2 la Ordinul nr. 50/1990 nu are caracter limitativ, întrucât încadrarea în fostele grupe superioare de muncă nu se realizează în funcție de regăsirea în listele anexă, ci în funcție de condițiile concrete în care salariații și-au desfășurat activitatea și prin raportare la uzura capacității de muncă pe care a implicat-o activitatea în aceste condiții.

V. Jurisprudența Curții Constituționale și a Înaltei Curți de Casație și Justiție

12. Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 348 din 3 aprilie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 281 din 26 aprilie 2007, Decizia nr. 274 din 24 februarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 355 din 23 mai 2011, și Decizia nr. 698 din 31 mai 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 537 din 29 iulie 2011, a respins excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 272 din Codul muncii, republicat, iar prin Decizia nr. 932 din 23 iunie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 567 din 14 august 2009, a respins ca inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor (...) Ordinului nr. 50/1990 al Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru precizarea locurilor de muncă, activităților și categoriilor profesionale cu condiții deosebite care se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării (...).

13. La nivelul Înaltei Curte de Casație și Justiție nu s-au identificat asemenea litigii, deoarece nu intră în sfera de competență a instanței supreme.

Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat însă asupra valabilității și forței juridice obligatorii a formei consolidate a Ordinului nr. 50/1990, pronunțând, într-un recurs în anulare, Decizia nr. 258 din 20 septembrie 2004 în Dosarul nr. 85/2002 - Completul de 9 judecători, prin care a reținut că Ordinul comun nr. 50/1990 i s-au adus mai multe modificări făcând corp comun cu acest act normativ, potrivit cărora a devenit aplicabil și altor categorii de activități și funcții. S-a apreciat că acestei reglementări unice, cu efect global, astfel cum a fost dată prin succesivele modificări și precizări, nu i se poate restrânge aplicarea numai la activitățile și funcțiile prevăzute în forma inițială a actului, în lipsa unei dispoziții exprese a însuși organului de autoritate emitent sau a unui act normativ de ordin superior.

Rezultă din considerentele acestei decizii că, pe lângă forma inițială a ordinului, publicată în Monitorul Oficial al României, a apărut și o variantă consolidată, adăugându-se noi poziții celor existente, la solicitarea expresă a sindicatelor și angajatorilor a căror activitate, deși îndeplinea condițiile pentru încadrarea într-o grupă superioară de muncă, nu s-a regăsit în anexele inițiale. Astfel, deși celelalte adăugiri la ordin nu au mai fost publicate în Monitorul Oficial al României, ele fac corp comun cu varianta inițială a ordinului, fiind parte integrantă a acestuia. Aceasta înseamnă că varianta consolidată a actului se aplică, cu referire la activitățile, funcțiile și locurile de muncă pentru care s-a prevăzut extinderea, chiar dacă nu a fost publicată în Monitorul Oficial al României.

VI. Punctul de vedere al procurorului general

14. În ceea ce privește prima problemă, prin punctul de vedere exprimat s-a arătat că Ordinul nr. 50/1990 și Ordinul nr. 125/1990 sunt aplicabile pentru litigiile vizând perioada 1969-2001 inițiate după intrarea în vigoare a Legii nr. 19/2000, întrucât munca prestată de asigurați se prezintă ca facta praeterita care, potrivit principiului tempus regit actum, sunt guvernate în întregime de legea aplicabilă la data producerii.

S-a susținut că salariatului îi este deschis, pe această cale, accesul la o instanță de judecată în vederea dobândirii sau protejării unui drept recunoscut de lege, iar obiectul litigiilor ce au generat o aplicare neunitară a legii, reprezintă, de fapt, o problemă de reconstituire a vechimii în muncă în anumite condiții, încadrarea activității unui salariat într-o grupă superioară de muncă fiind un element al raportului juridic de muncă.

În opinia parchetului, considerentele Deciziei în interesul legii nr. 2 din 15 februarie 2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțată în Dosarul nr. 24/2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 263 din 7 aprilie 2016, se impun cu putere obligatorie în a constata că împrejurarea că angajatorul nu a procedat la încadrare nu reprezintă un impediment peremptoriu de natură a paraliza dreptul de acces la justiție al salariatului în vederea reconstituirii unei astfel de vechimi din perspectiva particulară a condițiilor în care aceasta a fost realizată, având în vedere Decizia Curții Constituționale nr. 223/2002 ce a extins sfera posibilității reconstituirii vechimii în muncă în situația în care nu au existat documente primare, indiferent de motiv, și la persoanele care nu se mai aflau în activitate.

S-a arătat că o interpretare contrară ar duce la încălcarea art. 21 din Constituția României, republicată, și art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prin care se asigură accesul la o instanță de judecată în vederea dobândirii

sau protejării unui drept recunoscut de lege. Se precizează că împrejurările care deschid reclamantului calea acțiunii în reconstituirea vechimii în muncă și cauzele neîncadrării se examinează în cadrul litigiului în funcție de probatoriu.

15. În privința punctului doi, în principal, s-a arătat că acesta este o chestiune de aplicare a legii la situația de fapt concretă din fiecare cauză. Dacă însă se apreciază a fi o problemă de legalitate, pentru perioada 1969-1989 pentru care nu se solicită determinări de noxe, s-ar putea analiza verosimilitatea, relevanța și concluziile expertizei. După 1990, când buletinele de noxe au devenit obligatorii, administrarea probei cu expertiză nu ar fi legală, dat fiind cerința ordinului ca determinările de noxe să se efectueze în laboratoare și ținând cont de timpul considerabil scurs.

16. De asemenea, s-a învederat, ca răspuns la problema trei, că sarcina probei revine, ca în orice litigiu de muncă, angajatorului, care trebuie să demonstreze de ce nu a procedat la o astfel de încadrare.

17. Cu privire la cea de a patra problemă, Ministerul Public a apreciat, în esență, că sfera de aplicare a ordinului nu poate fi extinsă, prin aplicarea art. 3 în privința altor activități, funcții sau locuri de muncă neprevăzute în anexe.

VII. Raportul asupra recursului în interesul legii

18. Raportul întocmit de judecătorii-raportori, desemnați conform art. 516 alin. (5) din Codul de procedură civilă, a concluzionat că instanțele de judecată nu au posibilitatea analizării și constatării pe cale judiciară, ulterior abrogării Ordinului Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990, a încadrării muncii prestate în grupele I sau a II-a de muncă, în perioada 18 martie 1969-1 aprilie 2001, deși acea activitate era prevăzută în anexa 1, respectiv 2 la ordin sau a obligării angajatorului la recunoașterea retroactivă a acestei încadrări și nici a asimilării situației salariatului, care a desfășurat o activitate ce nu este indicată în anexa 1 sau 2 la ordin, cu cea a salariaților care au desfășurat activități în condiții de muncă similare în cadrul altor angajatori.

VIII. Înalta Curte de Casație și Justiție

19. Verificând regularitatea învestirii, prin prisma dispozițiilor art. 514 din Codul de procedură civilă, se constată că această condiție legală este îndeplinită în ceea ce îl privește pe titularul sesizării.

20. Este îndeplinită și condiția privind respectarea cerințelor de ordin formal prevăzute de prevederile art. 515 din Codul de procedură civilă, date fiind anexele memoriului de recurs în interesul legii din care rezultă că practica neunitară se identifică la nivelul tuturor curților de apel din țară, fiind ilustrată prin hotărâri judecătorești definitive.

21. Obiectul recursului în interesul legii se circumscrie dispozițiilor art. 514 din Codul de procedură civilă, în ceea ce privește calificarea ca problemă de drept a primului aspect ce constituie obiect al sesizării, în sensul ce urmează a se arăta în continuare:

22. Prima problemă de drept care formează obiectul recursului în interesul legii o constituie posibilitatea instanței de a analiza și de a constata, pe cale judiciară, în cadrul unui litigiu derulat în contradictoriu cu fostul angajator, că munca prestată de salariat se încadrează în grupa I sau a II-a de muncă în perioada 18 martie 1969-1 aprilie 2001 sau a-l obliga, cu efect retroactiv, pe acest angajator la recunoașterea respectivei încadrări, în condițiile în care nu a urmat procedura prevăzută de Ordinul nr. 50/1990, ordin abrogat la 1 aprilie 2001 prin Legea nr. 19/2000 (în fapt, pentru perioada 1990-2001 a operat Ordinul nr. 125/1990, care trimitea însă la aceeași metodologie a Ordinului nr. 50/1990 pentru încadrare) și nu a încadrat el însuși activitatea în grupa de muncă, deși acea activitate era prevăzută în anexa 1, respectiv 2 la ordin.

23. Ceea ce se impune a fi analizat este dacă dreptul pretins mai poate fi stabilit, respectiv dacă dispozițiile legale menționate sunt aplicabile, după abrogare, situațiilor deduse judecății în măsura în care produc consecințe juridice în prezent. Sesizarea face trimitere la procesul de încadrare efectivă pe care instanța l-ar prelua de la angajator, dat fiind că respectiva procedură, reglementată de pct. 6-8 și 12 din Ordinul nr. 50/1990, nu mai poate fi urmată de partenerii sociali în sarcina cărora fusese stabilită prin actul normativ abrogat. Punctele 6-8 reglementează procedura de nominalizare a fiecărei persoane cu calculul timpului efectiv lucrat, iar pct. 12 permite extinderea procedurii pentru perioada anterioară datei de 18 martie 1969.

24. Aplicarea principiului fundamental de drept *tempus regit actum* presupune că raportul de drept substanțial (încadrarea în grupa de muncă) este guvernat de legea sub imperiul căreia dreptul s-a născut, astfel că dreptul pretins de parte trebuie analizat în condițiile prevăzute de actul normativ în vigoare la data la care se susține că ar fi trebuit să îi fie recunoscute efectele.

25. Dispozițiile de drept substanțial abrogate nu pot fi de plano excluse din procesul de interpretare și aplicare a legii,

atunci când efectele normelor juridice continuă să se producă și după ieșirea lor din vigoare (în sensul acestui raționament, s-au pronunțat Curtea Constituțională prin Decizia nr. 766 din 15 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 549 din 3 august 2011 privind normele abrogate ale căror efecte juridice continuă să se producă și după ieșirea lor din vigoare, ce pot constitui obiect al controlului de constituționalitate, precum și Înalta Curte de Casație și Justiție în considerentele Deciziei nr. 11 din 25 mai 2015 pronunțate în Dosarul nr. 5/2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 522 din 14 iulie 2015, care a statuat asupra posibilității de recalculare a pensiilor stabilite anterior datei de 1 aprilie 2001).

26. Analizând norma de drept substanțial, se constată că premisa de la care legiuitorul, care a legiferat în anul 1990 în materia politicilor sociale, a plecat pentru a crea posibilitatea încadrării unui salariat în grupa superioară de muncă este aceea a recunoașterii faptului că salariatul care a lucrat în condiții dăunătoare pentru sănătatea sa, ce au dus la uzura fizică și morală a organismului, are dreptul la o compensare a efortului suplimentar și a riscurilor la care s-a expus, compensarea operând la momentul deschiderii dreptului de pensie sub incidența Legii nr. 3/1977, în vigoare la acea dată.

27. Deși problema încadrării în grupa superioară de muncă își are izvorul într-un raport de muncă, sediul materiei este situat în legislația asigurărilor sociale, iar ordinele edictate în aplicarea legii menționează în titlatură că încadrarea se face în vederea pensionării. Încadrarea în grupa superioară de muncă a produs și produce efecte juridice în planul raportului de asigurări sociale, permițând obținerea unor beneficii la data deschiderii drepturilor de pensie.

Caracterul actual și legitim al interesului în inițierea unor astfel de litigii este determinat de faptul că legislația succesivă în domeniul asigurărilor sociale (Legea nr. 19/2000 și, mai apoi, Legea nr. 263/2010), deși schimbă sistemul de încadrare în condiții superioare de muncă, recunoaște raportului juridic menționat anterior, odată constatat, efecte viitoare, încadrarea într-o grupă superioară de muncă fiind un element util în stabilirea fizionomiei dreptului fostului salariat în raportul de asigurări sociale, indiferent de momentul deschiderii dreptului la pensie. În acest sens, perioada desfășurată într-o grupă superioară de muncă stă la baza stabilirii elementelor constitutive ale dreptului de pensie, respectiv un stagiu fictiv de cotizare și o vârstă redusă de pensionare, necesare pentru deschiderea drepturilor de pensie sau pentru revizuirea, eventual, a celor stabilite potrivit Legii nr. 3/1977 și recalculate în baza Legii nr. 19/2000, iar în prezent, prin adăugarea unui punctaj suplimentar al pensiei.

28. Încadrarea activităților desfășurate de salariați pe criterii constând în dificultatea muncii, condițiile acesteia, expunere la factori nocivi și periculoși, suprasolicitarea nervoasă, etc., a fost prevăzută în legislația națională începând cu Decretul nr. 292/1959 privind dreptul la pensie în cadrul Asigurărilor Sociale de Stat și regulamentul de aplicare a acestuia, urmată de Legea nr. 27/1966 privind pensiile de asigurări sociale de stat și pensia suplimentară, cu aplicabilitate de la 1 ianuarie 1967. Criteriile pe baza cărora se putea face încadrarea locurilor de muncă au fost prevăzute în anexele Regulamentului pentru aplicarea Decretului nr. 292/1959, cu completările ulterioare, și, succesiv, în art. 1 din Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1.061/1968. Ulterior, Ministerul Muncii și Ministerul Sănătății au emis Ordinul nr. 59/1969 pentru stabilirea locurilor de muncă cu condiții deosebite care se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării, în vigoare din 18 martie 1969. Modificări în legislația menționată au fost aduse prin Decretul nr. 215/1977 cu privire la încadrarea personalului muncitor în grupele I, II sau III de muncă, în sensul că încadrarea în grupele superioare se putea face cu caracter permanent (fiind indicate locuri de muncă și profesii) sau temporar (sub condiția îmbunătățirii condițiilor de muncă).

29. Prin art. 2 din Decretul-lege nr. 68 din 8 februarie 1990 pentru înlăturarea unor inechități în salarizarea personalului s-a prevăzut că personalul de la locurile de muncă și activitățile care, potrivit reglementărilor existente până în anul 1969 și după aceea, erau prevăzute să fie încadrate în grupele I sau II de muncă beneficiază de acest drept pe întreaga perioadă cât au lucrat la locurile de muncă și în activitățile respective. Locurile de muncă și activitățile care se încadrează în grupele I și II de muncă, potrivit prevederilor respectivului articol, urmau a fi precizate, la propunerea ministerelor, de Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale, Ministerul Sănătății și Comisia Națională pentru Protecția Muncii, în termen de 30 de zile de la data emiterii decretului-lege.

30. În termenul fixat de legiuitor, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Sănătății, împreună cu Comisia Națională pentru Protecția Muncii, au emis Ordinul nr. 50 din 5 martie 1990, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 38 din 20 martie 1990, prin care au precizat locurile de muncă, activitățile și categoriile profesionale cu condiții deosebite care se încadrează în grupele I și II de muncă în vederea pensionării. Au fost întocmite două anexe referitoare la grupa I de muncă, respectiv grupa a II-a de muncă.

În aceste anexe au fost prezentate sub formă de liste locurile de muncă, activitățile și categoriile profesionale stabilite conform art. 2 din Decretul-lege nr. 68/1990.

31. Prin art. 3 al ordinului s-a prevăzut posibilitatea extinderii beneficiarilor, în anumite condiții. În acest sens, beneficiază de încadrarea în cele două grupe, fără limitarea numărului, personalul care este în activitate (din punctul de vedere al funcției îndeplinite), respectiv muncitori, ingineri, subingineri, maiștri, tehnicieni, personal de întreținere și reparații, controlorii tehnici de calitate, dar și alte categorii de personal care lucrează efectiv în locurile de muncă și activitățile prevăzute în anexe. Alineatul 2 al art. 3 prevede beneficiul acelorași drepturi în favoarea personalului muncitor din construcții-montaj sau din alte activități care realizează lucrări de extindere, modernizare sau reparație ale capacităților de producție (în care lucrează personalul beneficiarului deja încadrat) și care desfășoară activitatea în aceleași condiții cu personalul beneficiarului încadrat în grupele I și II de muncă. Conform pct. 12 din Ordinul nr. 50/1990, încadrarea pentru perioada anterioară datei de 18 martie 1969 se face cu respectarea legislației în vigoare la acea dată, respectiv a Instrucțiunilor nr. 1.040/1967.

32. Prin Ordinul nr. 125 din 5 mai 1990, cu aplicare de la 1 martie 1990, au fost precizate, de către aceiași emitenți, locurile de muncă, activitățile și categoriile profesionale cu condiții deosebite care se încadrează în grupa I și a II-a de muncă în vederea pensionării, pentru perioada lucrată după 1 martie 1990, în baza aceleiași metodologii reglementate de Ordinul nr. 50/1990.

33. Ulterior acestor două ordine au mai fost emise o serie de hotărâri ale Guvernului în reglementarea situației speciale din anumite unități ori activități (este cazul unităților Ministerul Industriei Metalurgice, din Industria Chimică și Petrochimică, din Ministerul Industriei Ușoare, Industria Forestieră etc.), fără a se mai reglementa o procedură aparte de încadrare, fiind comună cu cea a Ordinului nr. 50/1990.

34. După publicarea celor două ordine din anul 1990, angajatorii din acele domenii de activitate care nu s-au regăsit în ordin au solicitat Ministerului Muncii să includă, după avizarea documentației întocmite în acest sens, în anexe, noi domenii de activități, funcții sau locuri de muncă. La nivelul anului 1994, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a emis o formă consolidată intitulată "Ordinul nr. 50/1990 și Ordinul nr. 125/1990 completate cu avizele ulterioare". În esență, această formă consolidată reprezintă o unificare a tuturor ordinelor care reglementau grupele de muncă, plecând de la forma de bază a Ordinului nr. 50/1990, completată cu toate avizele acordate unităților până la nivelul anului 1994, formă aplicată de organele cu atribuții în stabilirea drepturilor de pensie. Aceasta este extinderea la care se referă, în considerentele sale, Decizia nr. 258 din 20 septembrie 2004 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție în Dosarul nr. 85/2002, dând valabilitate și forță juridică formei finale consolidate a ordinului, chiar dacă aceasta nu a fost publicată (menționată la paragraful 13 din prezentele considerente).

35. Pentru dovedirea, la deschiderea drepturilor de pensie, a activității desfășurate în grupa de muncă era necesar ca angajatorul să fi înscris în carnetul de muncă mențiuni despre condițiile de muncă ale salariatului, cu indicarea exactă a anexei și punctului din ordin în baza căruia a fost nominalizat în conformitate cu documentele primare existente în unitate. Pentru perioada ulterioară datei de 1 martie 1990, subzistă aceeași obligație, însă în temeiul Ordinului nr. 125/1990, cu detalierea corespunzătoare a anexei și punctului din ordin la care se încadrează salariatul.

36. Pentru a se complini posibilele omisiuni ale acestor mențiuni din carnetul de muncă (la 1 ianuarie 2011 a fost abrogat Decretul nr. 92/1977 privind carnetele de muncă), a fost emis Ordinul nr. 590 din 15 septembrie 2008 pentru aprobarea Procedurii privind modul de întocmire și eliberare a adeverințelor prin care se atestă activitatea desfășurată în locuri de muncă încadrate în grupele I și/sau a II-a de muncă, potrivit legislației anterioare datei de 1 aprilie 2001, necesare stabilirii și/sau modificării drepturilor de pensie în conformitate cu prevederile Legii nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale, cu modificările și completările ulterioare. Conform acestui ordin, cererile prin care persoanele interesate solicită eliberarea adeverințelor prin care se atestă faptul că în anumite perioade, anterioare datei de 1 aprilie 2001, și-au desfășurat activitatea în locuri de muncă încadrate în grupele I și/sau a II-a de muncă se depun la angajatori sau la deținătorii arhivelor acestora, după caz, iar adeverințele se întocmesc și se eliberează, conform modelului prevăzut în anexă, numai pe baza documentelor verificabile, aflate în evidențele angajatorilor sau ale deținătorilor de arhive, respectiv actul normativ (nr., dată, poziție, anexă etc.) care anterior datei de 1 aprilie 2001 a constituit temei juridic pentru încadrarea în grupă superioară de muncă și actul administrativ emis de unitate (proces-verbal, decizie, tabel, hotărârea consiliului de administrație și a sindicatului privind nominalizarea persoanelor încadrate în grupe superioare de muncă, pontajele lunare, registrul de evidență a intrărilor în subteran etc.).

37. Prin urmare, legea reglementează posibilitatea dovedirii activității desfășurate de salariat în grupa superioară de muncă doar în situația unei încadrări preexistente, consecință a derulării unei proceduri administrative efectuate de angajator, prin consemnarea acestei situații în carnetul de muncă sau într-o adeverință eliberată în condițiile legii.

38. Actele normative menționate nu fac trimitere la o procedură judiciară specială sau de drept comun în privința

situațiilor conflictuale ce pot apărea în procesul de încadrare în grupa superioară de muncă.

39. După cum s-a arătat, obiectul principal al sesizării vizează posibilitatea instanței de a se substitui angajatorului și a dispune, retroactiv, ca unui salariat să i se recunoască activitatea desfășurată ca fiind încadrată în grupa superioară de muncă, situația premisă fiind cea în care angajatorul nu a efectuat demersuri în aplicarea Ordinului nr. 50/1990 (sesizarea nu privește situația în care angajatorul a efectuat procedura în baza ordinului dar, din diverse motive, a apreciat că titularul dreptului individual pretins nu se încadrează sau l-a încadrat într-o altă grupă și salariatul contestă încadrarea).

40. Pentru o corectă rezolvare a chestiunii de drept, se impune coroborarea celor ce se vor statua în prezenta decizie cu alte aspecte asupra cărora Înalta Curte de Casație și Justiție s-a pronunțat și care pot prezenta relevanță pentru soluționarea cauzei.

În acest sens urmează a se reține Decizia nr. 2 din 15 februarie 2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțată în Dosarul nr. 24/2015 în soluționarea unui recurs în interesul legii și publicată în Monitorul Oficial al României al României, Partea I, nr. 263 din 7 aprilie 2016 prin care s-a recunoscut legitimarea procesuală pasivă caselor teritoriale de pensii, în litigiile privind constatarea încadrării activității desfășurate în grupele I și a II-a de muncă atunci când angajatorul nu mai există din punct de vedere juridic (lichidat, radiat) și nu există în arhive documente primare.

41. Decizia menționată face distincție între acțiunea în reconstituirea vechimii în muncă și cea privind încadrarea activității desfășurate în grupele superioare de muncă și, chiar dacă recunoaște posibilitatea reconstituirii vechimii și în alte situații decât cele în care s-au pierdut documentele primare (aplicând Decizia Curții Constituționale nr. 223/2002), apreciază că "raționamentul expus mai sus se aplică și în cazul acțiunilor având ca obiect recunoașterea activității desfășurate în grupele superioare de muncă, cu mențiunea că în prezentul recurs în interesul legii, raportat la limitele sesizării, nu se pot examina problema admisibilității rezolvării pretențiilor fostului salariat prin intermediul acțiunii în constatare, reglementată de art. 111 în Codul de procedură civilă din 1865, respectiv de art. 35 în Codul de procedură civilă, și niciun alt aspect de ordin procesual, cu excepția celui privind stabilirea cadrului procesual din perspectiva persoanei chemate în judecată în calitate de pârât și care formează obiectul sesizării".

42. De asemenea, prin Decizia nr. 13 din 16 mai 2016 pronunțată în Dosarul nr. 4.324/1/2015 de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie civilă, s-a statuat că, "în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 35 din Codul de procedură civilă, art. 111 din Codul de procedură civilă din 1865, art. 2.502 din Codul civil, respectiv art. 268 alin. (2) din Codul muncii, republicat, acțiunile în constatarea dreptului la încadrarea în grupe de muncă conform dispozițiilor Ordinului nr. 50/1990 intră în categoria acțiunilor în constatare de drept comun și sunt imprescriptibile".

43. Se constată astfel că litigiile cu privire la care Înalta Curte a statuat în materie nu ridică aspecte de drept substanțial, ci se referă la cadrul și mijlocul procesual prin care se deduc judecății atare pretenții. Aceste statuări, însă, nu influențează operațiunea de interpretare a normei de drept substanțial.

44. În privința celei dintâi probleme de drept, Înalta Curte reține că instanțele de judecată au posibilitatea analizării și constatării pe cale judiciară, ulterior abrogării Ordinului nr. 50/1990, a încadrării muncii prestate în perioada 18 martie 1969-1 aprilie 2001, după caz, în grupa I sau a II-a de muncă.

45. Acțiunile sunt admisibile din perspectiva faptului că nu li se opune o procedură administrativă cu caracter obligatoriu reglementată prin Ordinul nr. 50/1990 sau printr-un alt act normativ în vigoare la acea dată care să creeze competențe exclusive în sarcina unor organe sau instituții abilitate ale statului în constatarea respectivei situații de fapt, cu efecte constitutive de drept în planul raporturilor juridice de muncă și de asigurări sociale.

46. Din acest punct de vedere se constată că dispozițiile procedurale reglementate de Ordinul nr. 50/1990 nu se opun accesului direct la instanță pentru recunoașterea respectivului drept.

47. În esență, încadrarea activității unei persoane în grupa superioară de muncă, potrivit reglementărilor conținute în Ordinul nr. 50/1990 (metodologie comună pentru perioada 1969-1990, reglementată de acest ordin și 1990-2001, perioadă reglementată de Ordinul nr. 125/1990) necesita mai multe etape:

1. etapa în care angajatorul a identificat în structura sa organizatorică locuri de muncă la care se desfășoară activități în condiții deosebite de muncă dintre cele enumerate în anexele ordinului. În această etapă sunt evaluate locurile de muncă prin determinări de noxe și prin identificarea riscurilor de îmbolnăviri și accidente profesionale pentru salariați, cu participarea unor instituții medicale abilitate sau a laboratoarelor de specialitate proprii ale unităților, iar inspectorii

teritoriali de stat pentru protecția muncii confirmă concluziile buletinelor de determinări de noxe ale mediului de muncă prin raportare la măsurile adoptate de angajator pentru normalizarea condițiilor de muncă și la măsurile de protecție a muncii luate pentru salariați. Prin urmare, în această primă parte a procedurii, angajatorul stabilește, pe baza unor investigații cu caracter științific, că deține locuri de muncă și activități dintre cele prezumate în anexele ordinului a fi supuse unui risc profesional de afectare a sănătății organismului. De asemenea, în acest context, angajatorul a putut solicita eventuala completare a listelor din anexă cu noi activități sau locuri de muncă.

2. Încheierea unui acord între angajator și sindicat cu privire la nominalizarea salariaților care desfășoară activitate la locurile de muncă evaluate și avizate pentru încadrare în grupele I și a II-a de muncă, precum și măsurarea timpului din programul de lucru în care desfășoară astfel de activități, ținându-se seama de condițiile deosebite de muncă concrete în care își desfășoară activitatea (nivelul noxelor existente, condiții nefavorabile de microclimat, suprasolicitare fizică sau nervoasă, risc deosebit de explozie, iradiere sau infectare etc.), stabilite pentru angajator în prima etapă. Pentru încadrarea în grupa I este necesar ca personalul să lucreze în locurile de muncă corespunzătoare cel puțin 50% din timpul efectiv lucrat, iar pentru încadrarea în grupa a II-a de muncă cel puțin 70% din programul de lucru (art. 7 din ordin).

3. emiterea unui act administrativ de către unitate (proces-verbal, decizie, tabel, hotărârea consiliului de administrație și a sindicatului privind nominalizarea persoanelor încadrate în grupe superioare de muncă, pontajele lunare, registrul de evidență a intrărilor în subteran etc.) ce reprezintă documentul care probează încadrarea în vederea recunoașterii efectelor pe planul drepturilor de pensie și care trebuie să îndeplinească condiția de a fi verificabil.

48. Cum prin Legea nr. 19/2000 au fost abrogate expres Ordinul nr. 50/1990 și Ordinul nr. 125/1990, dându-se o reglementare nouă activității desfășurate în alte condiții de muncă decât cele normale, se pune problema dacă aspectele de fond pe care le reglementează Ordinul nr. 50/1990 referitoare la activitățile încadrabile în grupele superioare de muncă pot fi aplicate ignorându-se abrogarea procedurii efective de încadrare, în condițiile în care dreptul la acordarea unui asemenea beneficiu nu este reglementat ope legis, doar prin simpla identificare a tipului de activitate desfășurată de salariat în lista celor ce au potențial dăunător, ci, potrivit ordinului, urma a fi obținut în urma derulării unei proceduri cuprinse în metodologia comună reglementată de Ordinul nr. 50/1990, cu efecte juridice pentru toată perioada (1969-2001).

49. Prin urmare, nu se poate vorbi de un drept recunoscut de lege unui salariat doar prin regăsirea în anexa legii a tipului de activitate pe care l-a desfășurat, pentru ca acesta să poată pretinde o recunoaștere directă a beneficiului lucrului în grupa superioară de muncă, constituirea dreptului efectuându-se în cadrul unei proceduri în care se prevedea îndeplinirea unor atribuții specifice de către partenerii sociali (angajator/sindicatul ca reprezentanți ai salariaților) și verificări concrete cu sprijinul unor instituții ale statului (medicale, de protecție a muncii).

50. În măsura în care aceste verificări pot fi substituite prin actul jurisdicțional al instanței, aceasta poate face încadrarea activității unei persoane în grupa superioară de muncă.

51. Premisa derulării acestei proceduri în fața instanței este ca tipul de activitate să se regăsească în anexele 1 și 2 ale variantei consolidate a ordinului. Aceasta conferă celui care a desfășurat activitatea respectivă dreptul de a obține recunoașterea pentru sine a faptului că a lucrat în condiții deosebite față de cele normale, astfel că efortul suplimentar depus în aceste condiții creează o vocație la acordarea unor facilități la deschiderea drepturilor de pensie.

52. Pasivitatea partenerilor sociali care nu au inițiat procedura de verificare a locurilor de muncă încadrabile și nu au nominalizat persoanele care lucrau efectiv în astfel de locuri poate permite, în condițiile în care ordinul nu instituie în mod expres condiția parcurgerii procedurii administrative cu caracter obligatoriu, celui care a ocupat acest loc de muncă să solicite instanței recunoașterea respectivelor condiții.

53. Etapele unei proceduri prin care trebuia evaluată o situație de fapt, ce avea drept consecință juridică încadrarea salariatului într-o grupă superioară de muncă, pot fi refăcute în cadrul unui litigiu la instanța de drept comun în materia conflictelor de muncă, dat fiind că legiuitorul nu a conferit, prin pct. 6-8 din Ordinul nr. 50/1990, un caracter constitutiv de drept, ci doar probator, avizelor tehnice cerute în derularea procedurii. Accesul la instanța de drept comun ridică, distinct, problema dovedirii în instanță a condițiilor deosebite de muncă (de reținut că, după cum s-a menționat, existența condițiilor deosebite la locurile de muncă implica la nivelul anului 1990 determinarea nivelului de noxe existente efectuată de către organele Ministerului Sănătății sau de laboratoarele de specialitate proprii ale unităților confirmate de către inspectorii de stat teritoriali, rezultatul acestei determinări fiind prezumat același și pentru perioada anterioară, motiv pentru care s-a prevăzut că nu sunt necesare determinări de noxe pentru perioada anterioară; cu alte cuvinte, nu se condiționa încadrarea retroactivă a salariaților în grupe de existența unor determinări de noxe care să fi fost făcute la

momente de timp anterioare, potrivit art. 14, respectiv pentru perioada anterioară anului 1990, ci numai pentru stabilirea condițiilor de muncă de la momentul aplicării ordinului, prezumându-se existența lor anterioară).

54. În măsura în care aceste prevederi nu au fost puse în aplicare în unități de către angajator și sindicate, până la abrogarea ordinului, salariatul dispune de un drept material individual pe care îl poate valorifica oricând, pe cale judiciară, solicitând, în fața instanței de judecată, recunoașterea acestor condiții. Nefiind reglementată în cuprinsul ordinului o procedură jurisdicțională specială, aplicabilă cu prioritate, care să garanteze posibilitatea verificării legalității aplicării sale, instanța de drept comun este abilitată a statua asupra încadrării unei activități concrete a unui salariat în grupa superioară de muncă (inclusiv în ceea ce privește stabilirea existenței și naturii condițiilor vătămătoare din perioada respectivă, precum și a timpului efectiv de lucru în aceste condiții).

55. Prin urmare, ca răspuns la prima întrebare, Înalta Curte constată că neparcurgerea procedurii legale de încadrare a salariaților în condiții deosebite de muncă corespunzătoare grupei I sau a II-a de muncă, fie pentru că angajatorul a considerat că locurile de muncă din unitate nu îndeplinesc astfel de condiții, fie pentru că a ignorat aplicarea legii (nu a întreprins demersurile care se referă la procedura de evaluare a acestor locuri de muncă) pe perioada de valabilitate a ordinului, poate fi suplinită, pe cale jurisdicțională, de un litigiu promovat de fostul salariat în contradictoriu cu angajatorul și calificat ca un conflict, supus jurisdicției muncii, în situația premisă a ocupării de către acesta a unui loc de muncă sau a desfășurării unei activități dintre cele enumerate limitativ în listele anexe ale Ordinului nr. 50/1990 sau ale Ordinului nr. 125/1990 (regăsite în lista celor nominalizate).

56. Împrejurările concrete ale activității și justificarea motivelor pentru care angajatorul nu a procedat la evaluarea locului de muncă sau la nominalizarea salariatului, cu consecința juridică a neîncadrării locului de muncă ocupat în condiții deosebite de muncă (încadrare sau nominalizare), pot fi examinate și vor primi valențele cuvenite în planul probațiunii judiciare.

57. Cea de-a doua întrebare vizează problema admisibilității probei cu expertiză în situația unui răspuns afirmativ la prima problemă.

58. Acest aspect nu va primi o soluționare pe calea prezentului recurs în interesul legii, întrucât nu poate fi calificat ca o veritabilă problemă de drept. Aceasta pentru că, din analiza practicii judiciare rezultă că nu a fost supusă divergenței de opinii problema admisibilității unei astfel de probe, ci cea a utilității acesteia în raport cu situația concretă ce se solicită a fi probată. Aplicarea dispozițiilor respective pe cale judiciară presupune ca instanța să se substituie angajatorului care nu a urmat procedura administrativă internă prevăzută de ordin, finalizată cu nominalizarea persoanei într-o anumită grupă de muncă, procedând ea însăși la verificarea condițiilor de lucru din acea perioadă. Or, o astfel de situație ține de aplicarea legii în raport cu fiecare caz concret, instanța de judecată fiind cea care trebuie să identifice probele pertinente și utile, apte a releva îndeplinirea condițiilor care ar atrage încadrarea în grupa de muncă, având în vedere și aspectul referitor la perioada îndelungată trecută de la momentul solicitat a fi evaluat, precum și faptul că, ulterior anului 1990, a intervenit drept condiție de încadrare în grupă, existența unui nivel de noxe peste nivelul maxim admis de normele de protecție a muncii. Or, evaluarea utilității unei probe cu expertiză în domeniul protecției muncii, care nu ar mai putea verifica, în concret, situația condițiilor de muncă din perioada anterioară anului 2001, ci ar cuprinde doar o evaluare teoretică a riscurilor potențiale în considerarea naturii activității, nu reprezintă o veritabilă problemă de drept ce trebuie interpretată, ci una de apreciere cu privire la probațiune, în raport cu situația concretă din fiecare cauză.

59. În legătură cu interpretarea art. 272 din Codul muncii privind regimul probator, se solicită, în al treilea rând, a se statua cărei părți îi revine sarcina probei în ceea ce privește dovedirea condițiilor de muncă efective și procentul din timpul de lucru în care acestea s-au manifestat, în condițiile în care, astfel cum se arată în conținutul sesizării, expertiza dispusă în cauză nu este relevantă. Nici în acest caz nu rezultă existența unei practici neunitare în interpretarea unei dispoziții legale, ci se identifică o problemă de valorizare a probatoriului cu înscrisuri și expertiză. Astfel, jurisprudența considerată a fi fost în sensul neaplicării art. 272 din Codul muncii, republicat, analizează tot problema utilității expertizei, în lipsa unor înscrisuri preexistente care să certifice condițiile efective de muncă și proporția de timp lucrată, iar cea identificată în sensul aplicării textului de lege menționat se referă la posibilitatea valorificării raportului de expertiză în condițiile în care angajatorul nu a contestat situația de fapt prezentată de angajat.

60. Prin urmare, jurisprudența menționată nu conține o interpretare contradictorie a dispozițiilor art. 272 din Codul muncii, care nu disting în funcție de obiectul concret al litigiului, atunci când impun sarcina probei angajatorului, aceste dispoziții legale fiind aplicabile și în ceea ce privește dovedirea condițiilor de muncă și a timpului efectiv lucrat. În acest sens, angajatorul propune dovezi în apărarea sa, în condițiile art. 254 din Codul de procedură civilă, în principal prin întâmpinare, ceea ce înseamnă, în ipoteza unei apărări prin care tinde la respingerea acțiunii fostului salariat, că trebuie să depună înscrisuri doveditoare ale condițiilor de muncă. Evident că, în măsura în care salariatul contestă situația de

fapt ce rezultă din probele puse la dispoziție de către angajator, acesta are posibilitatea completării probatoriului în vederea dovedirii condițiilor deosebite de muncă.

61. La punctul nr. 4, sesizarea vizează interpretarea și aplicarea pct. 3 din Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990 referitor la posibilitatea încadrării în grupa I sau a II-a de muncă a activității desfășurate de un reclamant, prin asimilarea situației acestuia cu cea a salariaților care au desfășurat activități în condiții de muncă identice, în cadrul altor angajatori, pentru care s-a recunoscut încadrarea în grupa de muncă indicată prin anexa 1 sau 2 la ordin. Această situație se referă la împrejurarea în care membrii unei categorii profesionale, neîncadrate în grupele superioare de muncă, solicită, prin asimilarea condițiilor lor de muncă cu cele ale unor persoane pentru care s-a recunoscut această încadrare în cadrul altui angajator, să fie, la rândul lor, încadrați pe cale judiciară în grupa de muncă, temeiul juridic al acestei operațiuni fiind pct. 3 din Ordinul nr. 50/1990.

62. Aspectul extinderii aplicării Ordinului nr. 50/1990 pentru activități similare desfășurate de alți angajatori și necuprinse în Lista locurilor de muncă, activităților și categoriilor profesionale din varianta consolidată a ordinului a fost dezlegat prin argumentele aduse în rezolvarea problemei de la punctul 1 în care s-a statuat că premisa derulării acestei proceduri în fața instanței este ca tipul de activitate să se regăsească în anexele I și II ale variantei consolidate a ordinului. Per a contrario, nu pot fi adăugate, pe cale pretoriană, alte activități și locuri de muncă față de cele din anexe, chiar dacă îndeplinesc aceleași condiții de muncă posibil vătămătoare. Puteau fi nominalizate, prin asimilare, în temeiul dispozițiilor art. 3, alte categorii de personal în activitate ale aceluiași angajator decât cele enumerate expres, după criteriul: muncitori, ingineri, subingineri etc., cu condiția generală de a lucra efectiv (acele categorii de personal care au lucrat efectiv) în locuri de muncă sau în activitățile nominalizate în anexă și aplicate aceluiași angajator (alin. 1 al pct. 3) sau personalul muncitor care a realizat anumite tipuri de lucrări expres nominalizate în ordin (respectiv extinderi, modernizări sau reparații ale capacităților de producție) în respectivele unități ce au făcut obiectul încadrării, acesta fiind motivul pentru care își desfășoară activitatea în aceleași condiții (alin. 2 al pct. 3). Sintagma "aceleași condiții", contrar opiniei celor care au împărtășit soluția extinderii domeniului de aplicare a Ordinului nr. 50/1990, nu se referă la condițiile generale de muncă nefavorabile privind nivelul de noxe, microclimat, suprasolicitare fizică sau psihică, riscuri de explozii, iradiere etc. ale altor salariați aflați în raport de muncă cu alți angajatori în domenii ce nu au fost indicate în anexe, ci la condițiile concrete descrise de alin. 1 și 2 ale pct. 3 dintr-un anumit domeniu de activitate nominalizat expres în anexe.

63. Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 517 cu referire la art. 514 din Codul de procedură civilă,

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

D E C I D E:

Admite recursul în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța și, pe cale de consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor pct. 6-8 și 12 din Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 50/1990, instanțele de judecată au posibilitatea analizării și constatării pe cale judiciară, ulterior abrogării acestui act normativ, a încadrării muncii prestate în perioada 18 martie 1969-1 aprilie 2001, după caz, în grupele I sau II de muncă.

Obligatorie, potrivit art. 517 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 16 mai 2016.

VICEPREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
IULIA CRISTINA TARCEA

Magistrat-asistent,

WWW.JURL.RO